

Ilia Mihály

Maurits nincs jelen, de van

Maurits Ferenc festőművész Újvidéken. Ezt a jellemzést azonnal meg is lehet változtatni: Maurits Ferenc képiro Szegeđen. A jelzöt Bányai János alapvető tanulmányából veszem, aki Mauritsot leválasztotta a hagyományos festőművész fogalmáról, a dél-kelet-európai történelem pedig kis időre és szakaszosan meg elválasztotta Mauritsot a vajdasági művész világtól, a péterváradai vártól, a Duna-parttól, az *Új Symposion* körétől (fizikailag), attól a művészeti szellemiségtől, amely nem nevezhető csak magyar művészetnek, sajátos vajdasági artisztikum sokféle irányzat, stílus és sok nemzeti jelleg egybefonódása.

Maurits Ferenc költő, versei a vajdasági magyar irodalomban nemcsak jelen vannak, hanem erős karakterrel mutatnak magára a szerzőre, a puritán szürke-fekete világ, az újvidéki „telep” hangulatát és életérzését idézik meg, olyan nyelvi leszűkítettséggel, hogy néha csak jel az, amit ír. (Verseskötetei közül a szerencsés magyarországi olvasó alig érhet el egyet-egyét, említem itt ezeket: *Telep*, 1975; *miniatűr galéria*, 1982; *Szürkület szürkületben*, 2006. Ez utóbbi az első Magyarországon megjelent kötete.) Ezeket mind Maurits rajzai, festményei illusztrálják.

1970-ben jelent meg a Symposion-könyvek 21. köteteként a *Piros Frankenstein* című albuma, melyben festményei mellett Maurits versei is benne vannak, s ennek jelentősége az, hogy a versek és a festmények egymásra utalnak, ritka pillanat, hogy Maurits a műveiről beszél, a képeiről: „egyedül érzem magam fehér lapjaim éjjel megfeketednek.” A két művészeti ág szemlélete érintkezik ebben a kötetben egymással, de nem az „Ingres hegedűje” műkedvelő rajzolgató vagy ver-seigető művész van itt jelen, hanem mindkét művészetet megszenvedő, egyen-súlyban tartó alkotó beszél a könyvből. A *Piros Frankenstein* nagyon ritka kötet, könyvészeti különlegesség.

Maurits Ferenc könyvtervező. Az újvidéki Forum Könyvkiadó virágkorának könyveit és a Symposion könyvek sorozatát is ő tervezte. Könyvtervei színvo-nalban és mennyiségben is a magyar könyvművészet legjobb teljesítményei közé tartoznak. A külföldi magyar könyvtermésben a kolozsvári Deák Ferenc (teljesen más stílusú, de ugyanolyan értékes) könyvművészete mérhető hozzá. Maurits volt az *Új Symposion* és a szerb *Polja* művészeti szerkesztője is, mindkét laptervet azóta is sok más folyóirat szerkesztésében, kiadásában ismerhetjük föl. Maurits laptervezésében a két irodalom szoros vajdasági kapcsolódását is szemlélhetjük.

Erről, talán a bekövetkezett déli háborús események és a politikai változások miatt is, nem esik mostanában szó.

De a vajdasági magyar irodalom történetét nem lehet megérteni az ilyen kapcsolódások nélkül.

Maurits, a „képíró” több magyarországi kiállításon szerepelt, ennek ellenére igazán nincs jelen a magyar képzőművészeti életben, csak a legtájékozottabb figyelők, érdeklődők vannak tudatában annak, hogy nagyon jelentős alkotó művei a „móriják” jelzésű képek. Az itt közölt portrék egy portrészorozat néhány darabját adják. Maurits általában nem képben gondolkodik, hanem sorozatban, a kép egy nagy variáció darabja, finom, alig észlelhető változatok sorából áll a kép, de nem egymagában, hanem a változataiban. Ilyen sorozata van a kenyérről, arckép-fej sorozata 1993-ban a Budapest Galériában megrendezett kiállítása, a *Balkáni mappában* (1997) a címadó sorozat mellett a Danilo Kiš emlékére, a Párizsi napló, a *Boszniai látképek* sora, a Sinkó Ervin emlékére készült képek, és több más is, amelyekről csak hírt vehettem, de látni nem láthattam azokat. A 2008-ban készült portrészor, melynek néhány darabját most a *Forrás* közli, Maurits művészetének jelenlegi karakterét mutatja. Bár az régi módszere, hogy képen a fej, az arc részei kerülnek a centrumba, a szem, orr és a száj a sorozatokban finom változatokkal különbözik, alakul, mint itt is.

A portrét itt el-elfedik a kezek, melyek a furcsán haladó színes vonalak fölött mértani alakzatban, számban hol növekszenek, hol csökkennek. Maurits képein az arc a szenvedés kifejezője, gyakran az állati (féregi) létre szorított ember kínjainak a dokumentálására szolgál. Ha az itteni reprodukció visszaadná a képek színeit, látható lenne, hogy a zöld, lila, égőnarancs, ritkásan sárga színeket hogyan szövik át a fekete vonalak, a kéz fekete foltjai mindenütt ott vannak, mintha a kéz okozná ennek az arcnak torzulását, kínját. Maurits képei nem szépek a hagyományos szép képélvezet szerint, nem is akar szép lenni. Annak a borzalomnak a kifejezői, amelyeket a művész nemzedéke átélt, sőt átél szinte a jelenben is. Képei nem gyönyörködtetnek, hanem rádöbbenenek létünk kínjaira, minden képén szembenéz velünk az arc, a meggyötört ember arca. Ennek a döbbenetnek az átélésére inspirálnak ezek a képek, nem idegenek, hiszen mi éljük ezt a borzalmat, és a mi arcunkra ég rá mindaz, amit ezek a színek, vonalak jelentenek.